

XIV

Anadolu'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne Ermeni Göçleri

Doç. Dr. Şenol KANTARCI

*Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
Öğretim Üyesi, Kırıkkale*

Bu yazı, Şenol Kantarcı'nın "Amerika Birleşik Devletleri'nde Ermeniler ve Ermeni Lobisi" adlı kitabından faydalanılarak bu eser için hazırlanmıştır.

ABD'ye Ermeni göçünün genel sınıflandırmasında üç farklı göç şeklinin gerçekleştiği görülür. Bunlardan birincisi, eğitim amaçlı olarak yapılan göçler, ikincisi, ticari amaçlı yapılan göçler ve üçüncüsü ise, siyasi amaçlı yapılan Ermeni göçleridir. İlk ikisi XIX. yüzyılın ikinci çeyreği ile başlamış, siyasi amaçlı göçler ise aynı yüzyılın son on yılından itibaren gerçekleşmiştir.

ABD'den Osmanlı Devleti'ne ilk gelenler Amerikan tüccarları ve misyonerlerdi. Osmanlı Devleti'nden ABD'ye ilk olarak giden Ermeniler de bu tüccar ve misyonerlerin kayırıp kolladıkları kimseler olmuştur. Osmanlı Devleti'nden Amerika'ya Ermeni göçünü ilk olarak misyonerler başlatmıştır. Misyonerler, Ermeni çocuklarına verdikleri eğitim-öğretimle Ermeni çocukları arasında ABD özlemi yaratarak Yeni Dünya'yı gidip görme arzusunu kamçulamışlardır. Böylece misyonerlerin eğitiminden geçen her Ermeni çocuğu birer Amerikan hayranı olmuştur.¹

Misyonerler, 1840'lardan itibaren ABD'ye Ermeni öğrencileri -genellikle teoloji tahsili için- göndermişlerdir.² ABD'deki en önemli misyoner okulu Massachusetts'deki Andover Teoloji Fakültesi'ydi (Andover Theological Seminary) Bir süre sonra öteki Amerikan yüksek

okullarına -Yale, Princeton, Amherst, Clark gibi- Amerikan üniversitelerine de Ermeni öğrencileri yerleştirmişlerdir.³ Buralarda misyoner eğitimlerini tamamlayan Ermeni gençlerine mühendislik, tıp, dışçılık gibi eğitim imkânları tanınmıştır. Misyonerlerin amacı Osmanlı Devleti'nde yetiştirmiş oldukları Protestan Ermeni gençlerinin ABD'de yüksek tahsil alarak Osmanlı Devleti'ne kalifiye birer Protestan misyoner olarak dönmelerini sağlamaktır.⁴

Amerikalı misyonerlerin Ermeni gençlerini Amerika'ya gönderme planlarında başlangıca oranla önemli değişiklikler görülmeye başlanmıştır. Önceleri yukarıda da belirtildiği gibi misyonerler Ermenileri büyük bir şevk içerisinde özellikle eğitim (Protestanlık) amaçlı göndermişlerdir. Ancak ilk dönemde sorunlar kendisini göstermeye başlamıştır. Zira, ABD'ye giden Ermeni gençlerin bir kısmı dönmemeye başlamışlardır. Ortaya çıkan durumdan misyonerler rahatsızlık duymuşlardır. Örneğin, Bitlis'te görev yapan Amerikalı misyonerlerden Bayan Knapp, ABD'ye gönderilen Ermenilerden kırk kişide birinin geri döndüğünü belirterek Ermeni gençlerinin gönderilmesine tamamen karşı olduğunu bildiren bir rapor yazmıştır. Hatta bazı misyonerler Ermeni çocuklarına okullarında İngilizce eğitimin dahi verilmemesi fikrinde birleşmeye başlamışlardır.⁵

1890 yılında (yalnızca öğrenim için) ABD'ye gidip oraya yerleşen Ermeni gençlerinin sayısı 70 – 75 civarındaydı.⁶ Bu gençler, (ABD'de 1800'ler boyunca göç eden Ermenilerin eğitilmiş kanadını oluşturan) ABD'deki eğitilmiş Ermeni toplumunun çekirdeğini oluşturdu. Bunlar arasında Osmanlı Devleti içerisinde büyük bir matbaa kuran Hagop Mataosian'da bulunmaktaydı. Mataosian, ABD'deki eğitimi sırasında Amerikalı uzmanlardan modern matbaacılık işini öğrenmiş ve İstanbul'a dönüşünde bu bilgisini büyük bir matbaa açarak pratiğe sokmuştur.⁷

ABD'ye ilk göç eden Ermenilerin sayıları az olmasına rağmen yüksek öğrenim görmüş, genç ve dinamik kişilerdi. Aynı zamanda koyu birer Türk düşmanı olarak yetiştirilmişlerdi. Bu Ermenilere, ABD'de sadece normal eğitim verilmiyordu. Özel olarak silah eğitimine de önem verilmiş ve birçoğu yetiştirilerek Osmanlı Devleti'ne gönderilmişlerdir.⁸

Misyonerlerin birçok alanda yetiştirdiği bu eğitilmiş Ermeni gençleri, ABD'de Türk düşmanlığını yaymak bakımından da sayılarına oranla büyük rol oynamışlardır. Bunlar, ABD'ye yerleşen ilk Ermeni grubuydu.

ABD'ye yerleşen ikinci Ermeni grubu, yeni yetişme küçük tüccar takımıydı. Bunlar da Amerikan tüccar ve misyonerlerinin vasıtasıyla gitmişlerdi. Ancak birinci gruba kıyasla daha az eğitimliydi, kimileri birkaç yıl misyoner okullarında okumuşlar kimileri de misyonerlerin yanında uşak, postacı gibi ayak hizmetinde çalışmışlardı. En önemli özellikleri, son derece katı bir şekilde Türk düşmanlığı içerisinde bulunmalarıydı.⁹ Hatta Türk düşmanlığını veya Ermeni propagandasını, ticarî reklam aracı olarak kullanmışlardı. Öyle ki, bu düşmanlık babadan oğula, ondan toruna aktarılmış ve Ermeni işadamlarının ikinci bir karakteri olup çıkmıştır. Bu tarihlerde filizlenen düşmanlık, eksilmeden bugüne kadar devam etmiştir. Bu Ermeniler, ilişkileri olsun olmasın; Amerikan gazetelerine, Amerikan Senatosu'na, Amerikan Başkanı'na mektuplar, telgraflar yollamışlar ve bu davranışlarını bir yerde etnik bir karakter yapısı şekline sokmuşlardır.¹⁰ Propaganda faaliyetlerinin yanı sıra ABD'de bulunan Müslümanlara yönelik tedhiş hareketlerinde de bulunmuşlardır.¹¹

ABD'de Türk imajının büyük yara almasına sebep olan bu Ermeni faaliyetlerinin yanı sıra Amerikan Dışişleri Bakanlığı, 1886 yılında yayınladığı Kırmızı Kitap'taki Osmanlı Devleti'ne dair bölümlerde ABD'deki Ermeni propagandasının oldukça büyük rolü olmuştur.¹²

Öğrenciler, küçük tüccar -1890'lara doğru- esnaf, zanaatkâr ve köylü Ermeni göçü başlamıştır. Bu göçler o kadar yoğunlaşmıştır ki, gerek ABD gerekse Osmanlı Devleti buna karşı çıkmaya başlamışlardır. ABD sağlık bakımından sıkı kontrolden geçirilmeden göçmen almak istemiyordu. Osmanlı ise, bazı yörelerde nüfusunun azalmasını istemiyordu.¹³ Hatta bu dönemde Amerika'ya yapılan bu Ermeni göçleri dönemin Padişahı Abdülhamit II. tarafından yasaklanmıştır.¹⁴ Bu kısıtlamalar gelince bu defa ABD'ye kaçak Ermeni göçmeni götürmek üzere Ermeni simsarları türemiştir.

II. Abdülhamit döneminde, Osmanlı devleti'nden Birleşik Devletler'e göç eden Suriyeli, Lübnanlı, Ermeni, Rum ve Yahudi teb'anın sayısı oldukça fazladır. Özellikle birçok Ermeni hükümetten resmi müsaade almadan gitmiş ve Amerikan vatandaşlığına geçmişlerdir.¹⁵

Hükümetin izni olmadan Amerikan vatandaşlığına geçen söz konusu Ermenilerin mallarına hükümetçe el konulduğu için bu şahıslar Amerikan vatandaşı sıfatıyla bırakmış oldukları mallar üzerinde hak iddia etmişlerdir. Bu yüzden birçok pürüzlü mesele çıkmış ve yıllarca süren hukuki anlaşmazlıklar olmuştur.¹⁶

Gerek ABD'nin gerekse Osmanlı'nın kısıtlamalarına rağmen, 1890-1900 yılları arasında yaklaşık 10 binin üzerinde Ermeni'nin ABD'ye göç ettiği görülmüştür.¹⁷

1890-1900 arasındaki Ermeni göçü siyasi nedenli olarak değerlendirilebilir. Osmanlı Devleti içerisinde ABD'ye göç eden Bu Ermenilerin en önemli beklentileri, ABD'nin kendilerine gösterdiği ilgiden ve bu ülkedeki özgür ortamdan faydalanarak daha serbest bir şekilde Osmanlı Devleti içerisinde kurmuş oldukları örgütlenmeyi devam ettirmek düşüncesinin yattığı söylenebilir. Böylece, Osmanlı Devleti içerisindeki Ermenilerin siyasi faaliyetlerine destek sağlamışlardır. 1893 yılında ABD'ye göçü kolaylaştırmak için Ermeni İane Cemiyeti ABD'deki Ermenilerden para toplayarak Osmanlı Ermenileri'ne yardım etmişlerdir.¹⁸

Siyasi amaçlarla ABD'ye giden Ermeniler, Osmanlı Devletine yönelik karalama kampanyalarına başlamışlardır. ABD basın-yayın organlarında 1890'lardan itibaren gittikçe artış gösteren zararlı neşriyat kendisini göstermeye başlamıştır.¹⁹ Osmanlı Devleti aleyhine gerçekleştirilen bu neşriyatta Avrupa basınının etkisinin²⁰ yanı sıra en büyük rolü Osmanlı topraklarında çalışmalar yürüten Amerikalı misyonerler olmuştur.²¹ Tamamen yanlış haberlerle dolu olan bu neşriyat, Bab-ıâli tarafından sürekli olarak tezkiz edilmiştir.²²

Osmanlı-Amerikan ticaretinin artışına paralel olarak Amerikalılarla işbirliği yapan Ermenilerin sayısı da artış göstermiştir. Mirak'a göre 1869-1890; 1401 ve 1890-1895 yılları arasında 5.500 Ermeni ABD'ye göç etmişti.²³ 1892 yılında yapılan tespitlere göre 200 Osmanlı vatan-dışı Müslüman'ın da ABD'ye göç ettiği anlaşılmıştır.²⁴ Washington'da Osmanlı Devleti'nin Fevkalâde Murahhas ve Orta Elçisi Ali Ferruh Bey'e Yıldız Sarayı'ndan 20.3.1899'da çekilen şifreli bir telgrafla ABD'deki Osmanlı tebaasının miktarının bildirilmesi istenmiştir. 98 sayılı telgrafi ile Ali Ferruh Bey, yaklaşık olarak 50 Harputlu Türk, 300 Rum, 2000 Ermeni ve 66000 Suriyeli olduğunu bildirmiştir.²⁵

ABD'ye göçmen olarak giden Ermenilerin bir kısmı Osmanlı Devleti'nden izin alarak gitmişlerdir. Bu şekilde göç edenlere "rızaî" adı verilirken, çoğunluğu teşkil eden ve yasadışı yollarla ABD'ye göç eden Ermenilere ise "firarî" adı verilmiştir.²⁶

İlk gelen Ermeniler, New England'a yoğun olarak ise Boston, Indiana ve New York²⁷ civarına yerleşmişlerdir. Daha sonra gelenlerin yine büyükçe bir kısmı da Detroit bölgesine yerleşmişlerdir. Uzak Batı'da

ise özellikle California Fresno civarında toplanmışlardı. 1895'ten çok önce yani 1885'lerde Boston'da kendilerine artık halı ticareti, makinistlik, bakır işçiliği, mücevher işlemeciliği gibi iş kollarını tutan Ermeniler yerleşmişlerdi.²⁸

1881'de California'yı ziyaret eden ve daha sonra bu ziyareti ile ilgili notlar tutan Hagop Seropian, hayretler içerisinde kaldığını belirtmiştir. Zirâ Anadolu'dan göçüp buraya yani Fresno'ya yerleşen Ermenilerin yumurta büyüklüğünde tıpkı Anadolu üzümeleri gibi üzümler, on paund ağırlığında patlıcan ve çok güzel karpuzlar yetiştirdiklerini yazmıştır.²⁹

Çok geçmeden ABD'de çoğalmaya başlayan Ermeniler, 1881 yılında Massachusetts'te Ermeni Evangelik Şehitler Kilisesi'ni (Armenian Evangelical Church of the Martyrs) inşa etmişler, 1889'da Rhode Island'da Ermeni Euprate Evangelik Kilisesi'ni (Armenian Euphrates Evangelical Church) 1892'de yine Massachusetts'de Birinci Belmont Ermeni Kilisesi'ni (First Armenian Church of Belmont) 1896'da New York Ermeni Evangelik Kilisesi'nin (Armenian Evangelical Church of New York) inşası, 1897'de California'da Birinci Ermeni Presbyterian Kilisesi'nin (First Armenian Presbyterian Church) inşası ve devamla 1898'de New Jersey'de Ermeni Presbyterian Kilisesi'ni (Armenian Presbyterian Church) inşa etmişlerdir.³⁰ Yaklaşık yedi yıl gibi bir süre içerisinde yani 1881-1898 arasında ABD'de onlarca Ermeni kilisesi inşa edilmiştir.³¹

Agos gazetesi Ermenilerin ABD'ye göçünü şöyle anlatmaktadır:³² “...Ermeniler, Protestan misyonerlerinin övgüyle bahsettiği ‘Fırsatlar Ülkesi’ne ilgi duymaya başladılar. Amerika’ya ilk göç eden Ermeniler eğitimlerini sürdürme ve geçimlerini sağlama konularında daha iyi fırsatlara sahip olma amacıyla yola çıktı. O dönemde pek çok Ermeni göçmeninin amacı yeteri kadar para kazanıp geri dönmek ve ailelerinin yaşamlarını düzeltmekti. Buralara giden Ermeniler bir daha geriye dönmediler. Amerika’daki Ermeni göçmenlerin sayısı ise giderek artmaya başladı.”

ABD’ye Ermeni göçleri 1901 yılından sonra da devam etmiştir, özellikle göç sınırlamalarının gevşetildiği dönem olan İkinci Meşrutiyet döneminde Ermenilerin topluca ABD’ye göç ettikleri görülmüştür. 1908 yılında 3.300, 1910 yılında 5.500 ve 1913 yılında 9.355 Ermeni ABD’ye göç etmiştir. Öyle ki Birinci Dünya Savaşı öncesinde ABD’deki Ermeni kolonisinin nüfusu 50 bini aşmıştır.³³ 1914 yılına kadar olan bu rakamı David Marshall Lang “The Armenians” isimli eserinin ‘Armenians in

the New World' isimli bölümünde 70.982 olarak göstermiştir.³⁴ Agos gazetesi: "Birinci Dünya Savaşı döneminde yaşanan tehcirin ardından Ermeniler kendilerini kabul eden her ülkede yeni bir yaşam kurmanın mücadelesine giriştiler. 1915'ten sonraki yıllarda ABD'ye yaklaşık 25 bin Ermeni geldi... 1916'ya gelindiğinde, çoğunluğu Manhattan'da olmak üzere New York'ta yaklaşık 16 bin Ermeni bulunuyordu."³⁵ diye yazmıştır.

Ermeniler kısa süre içerisinde ABD'de çeşitli iş alanlarında çalışmaya başlamışlardır. Halı ticareti, makinistlik, bakır işçiliği, mücevher işlemeciliği gibi iş kollarını tutan Ermeniler bu iş kollarının yanı sıra işçi olarak ayakkabı fabrikalarında, tekstil fabrikalarında ve hızla büyümekte olan otomobil fabrikalarında çalışmaya başlamışlardır.³⁶ Bir taraftan da Anadolu'da bulunan Ermenilere para göndermişlerdir.³⁷

1920'li yıllarda ABD'de Ermeniler dışlanmayla karşılaşmışlardır. Hatta Ermeniler Siyah (Zenci) olarak adlandırılmışlardır. Örneğin Fresno'daki okullarda okuyan Ermeni çocuklarına Amerikalılar tarafından çeşitli hakaretler, saldırılar ve tecavüzler olmuştur. Hatta bazı şehirlerde Ermeniler Amerikalılar tarafından dışlanarak demiryollarının ötesinde varoşlarda yoksul bir tabaka olarak yaşamaya zorlanmıştır.³⁸

1930'larda ABD Başkanı Roosevelt yönetimiyle Amerikan ekonomisinin gittikçe rahatladığı bir dönemin gelmesi, buna paralel olarak ülke çapında işçiye olan ihtiyaç, Ermeni göçmenlere karşı Amerikalılar tarafından uygulanan düşmanca tavrın hafiflemesine yol açmıştır.³⁹

Ermeniler, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında, 1930'larda çok daha iyi bir duruma gelmişlerdir. Birçok Ermeni ailesi sosyal statü olarak fabrika ya da tarım işçiliğinden mesleki uzmanlık alanlarına geçmeye hatta artık kendi işlerini kurmaya başlamışlardır. Artık yeni nesil İngilizce konuşan, kolej eğitimi almış kişilerden oluşmaktaydı, öyle ki Amerikan Ermeni toplumu içerisinde seslerini yükseltmeye başlamışlardır. Önceleri kurulmuş olan Ermeni partileri yeni şubeleriyle New York, Boston ve California gibi şehirlerde daha aktif bir şekilde çalışmaya başlamışlardır. Diğer taraftan gazeteler ve magazinler hem Ermenice hem de İngilizce olarak düzenli bir şekilde çıkartılmaya başlamıştır.⁴⁰

Ermenilerin Birinci Dünya Savaşı'na nazaran İkinci Dünya Savaşı'na Amerikan ordusunda verdikleri hizmet, daha büyük çaplı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusunda çeşitli branşlarda yaklaşık olarak 20 bin Ermeni, asker olarak görev yapmıştır.⁴¹

1947 yılında James Tashjian tarafından yapılan bir araştırmada Ermenilerin önceye oranla statülerinde önemli gelişmeler olduğu ortaya çıkmıştır. Yaklaşık 60 meslek grubuna mensup Ermenilerin varlığı tespit edilmiştir. Bunlar arasında doktorluk, atom mühendisliği, sanayicilik, yöneticilik, aktörlük, şarkıcılık, yazarlık, bilim adamlığı, ressamlık, heykeltıraşlık ve lokanta sahipliğine kadar uzanan bir dizi meslek grubunda önemli bir Ermeni varlığı kaydedilmiştir.⁴²

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE ERMENİLERİN YERLEŞİM BÖLGELERİ VE NÜFUSU

1924'te yaklaşık 100 bin Ermeni Türkiye ve Sovyetler Birliği'nden ABD'ye doğru yola çıkmıştır. Yukarıda verilen sayının içerisinde olmak üzere sadece 1920 ile 1931 arasında Birleşik Devletlere geçici olarak giriş yapan Ermenilerin sayısı 26.146 olarak ABD kayıtlarına geçmiştir. Bu Ermenilerin 4,770'i Massachusetts'e diğerleri ise New York, Detroit, Chicago ve California gibi eyaletlere yerleşmişlerdir.⁴³

Manuel Sarkisyan "A Modern History of the Transcaucasian Armenia" isimli eserinde; 1939 larda "...Yaklaşık 100 bin Ermeni'nin İran'da, 175 bin'inin Suriye ve Lübnan'da, 75 bin'inin Fransa'da ve 200 bin'inin de ABD de yaşadığını"⁴⁴ belirtmiştir.

1970'lerin ortalarında ABD'deki Ermeni cemaatinin sayısı 350-400 bin civarındadır. Bunların yüzde 45'i New England ve Orta Atlantik eyaletinde, yüzde 15'i Michigan, İllinois, Ohio ve Wisconsin'de, yüzde 25'i de California'da yaşamaktadır. Bugün ABD'de sadece Boston'da 50 bin Ermeni ikâmet etmektedir. Genel itibariyle ABD ve Kanada'daki Ermeni toplumu en gelişmiş ve uluslararasılaşmış Ermeni topluluğudur.⁴⁵

ABD'de Ermeni yerleşimlerine bakıldığında⁴⁶ Massachusetts'te (Boston, Springfield, Watertown, Wercenster,

Whitinsville Laurenc, Lowell Haverhill), New York, New Jersey, Pensylvannia (New York City, Troy, Syracuse, Niagara Falls, Union City, Watervilt, Philadelphia), Rhode Island (Providence, Powtucket), Connecticut (New Britain, Hartford, Bridgeport), Orta Amerika'da (Cleveland, Chicago, Granite City, Wankegan, Detroit, Pontiac, Rearborn, Racine), Batı eyaletlerinde (Fresno, Los Angeles, Oakland, Montebello, Valley, San Fransisco, Teksas ve Florida) Ermeniler küçük üniteler halinde yaşamaktadırlar. Ancak yukarıda da ifade edildiği gibi

büyük çoğunluğu New England ve Orta Atlantik civarındadır. Burayı Ermenilerin ülkeye yayılımı bakımından California izlemektedir.⁴⁷

California'da en yoğun Fresno ve Watertown'da bulunmaktadır. Ermenilerin California'daki nüfusu 1980'de 80 bin civarında iken 1990'da bu rakamın çok üzerine çıkmıştır. Los Angeles ve civarında da önemli bir Ermeni nüfusu vardır.⁴⁸ ABD'ye son Ermeni göçleri Sovyet Ermenistanı'ndan olmuştur.⁴⁹

ABD'deki Ermenilerin nüfusu hakkında değişik tahminler yapılmıştır. 1990'lı yıllardaki resmî kayıtlara göre 700 bin civarındadır. 1970 ile 1990 arasındaki yüzde yüze ulaşan nüfus artışını Ermenistan'daki göçe bağlamak mümkündür. Bu gün 800 bin ile 1 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir.⁵⁰ Nüfusları ve Kongre'de temsilieri bakımından pek göz doldurucu bir sayıda olmasalar da, Türkiye'ye yönelik Amerikan politikasını çarpıtma imkânına sahip oldukları görüldüğünde, ABD politikasında dikkate değer bir Ermeni baskı grubu gücünün varlığı görülür. Bunda çeşitli faktörler etkindir. Her şeyden önce ABD'deki gerçekten dikkate değer organizasyonları, bunların koordine faaliyetleri, önemli rol oynar. Yine Ermenilerin batılılara gerek dinsel bakımdan gerekse kültürel bakımdan, daha yakın olması, ayrıca bir asırı aşan bir süre Amerikan toplumu içerisinde bu kültürle yetişmeleri, bu toplum ile daha çabuk ilişki kurmalarını sağlamıştır. Bu da Ermenilerin ABD'deki yaptırım güçlerini kuvvetlendirmiştir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE ÖNEMLİ ERMENİ SİMALARI

1952 yılından itibaren ABD'de Ermeni toplumu etkinliğini artırmış ve Ermeniler devlet dairelerinde çeşitli pozisyonlara gelmişlerdir.⁵¹

ABD'de politik arenada sivrilen ilk isim, New York'tan milletvekili seçilen Steven Derounian (1952-64)'dir. 1978 yılında bu defa Charles Pashayan milletvekili olarak Temsilciler Meclisi'ndedir. Pomona Koleji, California Üniversitesi'nde hukuk, Oxford Üniversitesinde İngiliz Edebiyatı tahsili gören Pashayan, askerlik görevini Amerikan Stratejik İstihbarat Servisinde yapmıştır. Pashayan, Amerika Ermeni Kilisesi'ne mensuptur.⁵²

Bir başka Ermeni Richard Manoogian, ABD Başkanı Jimmy Carter döneminde Beyaz Saray'da "Eserleri Koruma" görevine atanmıştır. 1980'li yılların ikinci yarısının önemli bir diğer ismi de Ermeni lobisinin

önde gelen isimlerinden George Deukmenjian'dır. 1982 yılından 1990 yılına kadar California Valiliği yapmış olan Deukmenjian,⁵³ daha önce California Eyalet Savcılığı ve Eyalet Senatosu'nda Azınlık Liderliği görevlerinde de bulunmuştur. Ayrıca Başkan Ronald Reagan'ın başkanlık kampanyasında "Ermeni Asıllı Amerikalı Oy Sahipleri Komitesi"ne başkanlık yapmıştır.⁵⁴ 1970'lerden itibaren Ermeni lobisi'nin Deukmenjian'la beraber çalışmalarını yürüten ismi California Eyalet Meclisi üyesi Walter Karabian olmuştur. Karabian, lobi faaliyeti olarak California'da Türkiye aleyhine kamuoyu oluşturma görevini yerine getirmeye çalışmıştır.⁵⁵

ABD'de tanınmış Ermenilerden bir diğer isim Rhode Island'da Brown Üniversitesi Başkanı Vartan Gregorian'dır. Gregorian, Tebriz doğumludur. Akademik kariyerini yapmadan önce New York Halk Kütüphanesi'nin başkanlığını yapmıştır. Gregorian Ermenileri için önemli bir şahsiyettir. Özellikle New York Belediye Kütüphanesi'nde görev yaptığı sıralarda Amerikalı Ermeniler arasında çalışmalarıyla ismini duyurmuştur. Büyük şirketler, zengin ailelerin vakıflarınca ve federal hükümet fonlarıyla desteklenen bir kütüphanenin başında olan ve bu gruplarla sürekli ilişkiler içinde bulunan Gregorian, ABD'deki Ermenilerin uzun vadeli stratejilerini belirleyen konferanslarında aslında bilinen ilginç yorumlar getirmektedir. Örneğin ABD'de 1986 yılı Temmuz ayında verdiği bir konferansında Gregorian, o gün için hedeflerini şöyle sıralamıştır:

"1. Sovyetler Birliği, "jenosit"i resmen tanımıştır.⁵⁶

"2. Sovyetler Birliği, İkinci Dünya Savaşı sonunda Ermeni topraklarını geri almak için ciddi baskı yapmış fakat Soğuk Savaş nedeniyle gerilemek zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'ne topraklarımızı geri alma mücadelesi veremediği için kızmayalım, çünkü onun elini tutan nedenler var. Onun güç durumunu anlayalım ve bize kendi kültürümüzü yaşatabildiğimiz bir cumhuriyet olma hakkı tanıdığı için şükran duyalım.

"3. Sovyet Ermeni Cumhuriyeti bütün kurumlarıyla ayakta. Komünist rejim altında yaşıyorlar diye onlara kızmak ve Ruslaştırılıyorlar diye onlardan yabancılaşmak yerine onları anlamalı ve destek olmalıyız. Çünkü, Ermenilik ruhu her yabancı baskıya karşı dayanıklıdır; Ermenilik komünistleştirilemez ve Ruslaştırılmaz.

“4. Türkiye’deki topraklarımızı geri alabilmemizin tek çıkar yolu Kürt Kurtuluş Savaşı’dır. Türkiye’nin sınırlarının değiştirilmesi olasılığı Kürt hareketinin başarısına bağlıdır.”⁵⁷

Vartan Gregorian’ın dört maddeyle sınırladığı Ermeni hedeflerinin sonunda “Kürt Kurtuluş Savaşı” söylemini Türkiye’de 1986 yılıyla birlikte yoğunlaşan hatta bazı aydınlar tarafından PKK terör örgütünün faaliyetlerine başlangıç yılı olarak gösterdiği yılda yapması dikkat çekicidir.

ABD’de iş dünyasının ünlü isimlerinden birisi de Alex Manoogian’dır. Manoogian, ABD’de Türkiye aleyhtarı lobi faaliyetlerine maddi destekleriyle dikkatleri çeken bir isimdir.⁵⁸ 1901 yılında İzmir’de doğan Manoogian, 1920’de ABD’ye göç etmiştir. 1929 yılında 3 milyon dolarlık yıllık gelir düzeyine ulaşan Manoogian 1931 yılında AGBU’ya katılmış ve 1953’te AGBU’nun uluslararası başkanlığına seçilmiştir. Alex Manoogian sadece kendi malvarlığından Ermeni dini, eğitim vs. gibi konular için 90 milyon dolar bağışta bulunmuştur.⁵⁹ Yine ABD’de önde gelen kişilerden birisi de Los Angeles’li Finansör Kerkorian’dır.

Ermenilerin önde gelen lobicilerinden biri de ABD Birleşmiş Milletler eski Daimi Temsilci Yardımcısı Set Momjian’dır. Momjian, Başkan Carter zamanında Yahudi Soykırımı Anma Konseyi (U.S. Holocaust Memorial Council)’ne atanmıştır. Ayrıca 1979’da Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu’nda Beyaz Saray’ı temsil etmiştir. Edward P. Djeredjian ABD’nin Moskova Büyükelçiliği’nde Üçüncü Kâtip’lik görevi yapmıştır. 1972’lerde Başkan Nixon için çalışan Ken Khachian, Başkan Reagan’ın seçim kampanyasında “konuşma yazarı” olarak çalışmış, 1981 Mayıs ayına kadar Beyaz Saray’daki bu görevine devam etmiştir. Ayrıca 1985 yılında, Beyaz Saray İnsanlıkla İlgili Bilimler Milli Vakfı Program ve Politika Dairesi Başkan’lığını Armen Tahsidinian adlı Ermeni asıllı Amerikalı yapmıştır.⁶⁰

Armenian Assembly of America’nın kuruluşunda öncü rol oynayanlardan Stephen Mugar ve Hirair Hovnanian, ABD’de yaşayan milyoner Amerikalı Ermeniler arasındadır. Mugar, Massachusetts’deki Star Marketler zincirinin sahibidir.

Yukarıda sayılan simalara ilave olarak ABD’de bulunan Amerikalı Ermeni tanınmış isimlere Türkiye Mardin doğumlu, Kanada’da yaşamını sürdüren fotoğraf sanatçısı Yusuf Kars ve Türkiye Van doğumlu ressam Vosdanik Adoian da gösterilebilir.⁶¹